

MUSIQA DARSLARIDA CHOLG‘U ASBOBLARI VOSITASIDA BOLALARNI IJODIY TAFAKKURINI RIVOJLANTIRISHNING AHAMIYATI.**Qobilov Baxtiyor Shavkat o‘g‘li***Nizomiy nomli Toshkent Davlat**pedagogika universiteti maktabgacha ta'lim fakulteti**o‘qituvchisi*

Annotatsiya: *Ushbu maqolada musiqa darslarida cholg‘u asboblardan foydalanish orqali bolalarda ijodiy tafakkurni rivojlantirishning ilmiy nazariy asoslariga oid mulohazalar tahlil qilingan*

Kalit so‘zlar: *Cholg‘u asboblari, musiqa, dars, ijodiy tafakkur, tarbiya, ta’lim.*

Аннотация: *В данной статье анализируются рассуждения о научных теоретических основах развития творческого мышления у детей посредством использования инструментровки на уроках музыки*

Ключевые слова: *инструментовка, музыка, урок, творческое мышление, воспитание, образование.*

Abstract: *This article analyzes the reasoning about the scientific theoretical foundations of the development of creative thinking in children through the use of instrumentation in music lessons.*

Keywords: *instrumentation, music, lesson, creative thinking, upbringing, education.*

Bugungi kunda mamlakatimizda uzluksiz ta'lim tizimini rivojlantirish va bolalarda ijodiy tafakkurni rivojlantirish borasida bir qator qaror va loyihalar amalga oshirilmoqda, jumladan, O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 11.03.2020 yildagi 141-son qarori asosida Ijod maktablari va ixtisoslashtirilgan maktablar faoliyatini yanada takomillashtirish yuzasidan olib borilayotgan chora tadbirlar ham ijod sohasini rivojlantirishning ahamiyatini yaqqol namoyon etmoqda.

Dars, musiqa tarbiyasi tizimida, yetakchi omil hisoblanadi. Chunki, bolalar yalpi tarzda qamrab olinadi. Musiqa bolalarni aqliy hamda axloqiy rivojlanishida katta ijodiy ta'sir ko'rsatadi. Bugungi kunda musiqa insonni shakllanishida muhim rol o'ynaydi, uning hissiyoti va ruxiyatiga faol ta'sir ko'rsatadi. Umumta'lim maktablarining asosiy vazifalaridan biri, o'quvchilarni nafosat olamiga olib kirish va ma'naviy tarbiya berish. Bunda o'qituvchi bolalarni ma'lum bir musiqa asari bilan tanishtirib, uni ifodali, «jonli» qilib ijro etib, o'quvchilar diqqat e'tiborini asarga jalb etadi, ularning nutqini o'stirish, fikrlash qobiliyatini, dunyoqarashini kengaytiradi, emotsional his -tuyg'ularga ham faol ta'sir etadi. Musiqa darslarining mazmunida faqatgina o'zlashtirishni emas, balki o'quvchilar ongini voqelikka munosabatini rivojlantirish, estetik madaniyatini tarkib toptirish va boshqa ichki his -tuyg'ularini shakllantirish nazarda tutiladi. O'qituvchining darsga ijodiy tarzda yondashishi muhim ahamiyat kasb etadi va bir

qancha vazifalarni o'z oldiga maqsad qilib qo'yadi; - musiqa tarbiyasida yangi metod va vositalar izlash; - hayot va san'at o'rtasidagi uzviy bog'liqlikni ifodalash; Ushbu maqsadlarni amalga oshirishda o'qituvchi jiddiy tayyorgarlik ko'rishi, o'z ustida tinmay ishlashi, ya'ni bilim saviyasini oshirishi uchun ilmiy adabiyotlar, yangi dasturlar, badiiy adabiyotlar, teatr, muzeylarga borib (tinmay) ongini oshirish yo'llarini takomillashtirib borishi zarur. Musiqa darslari olib boriladigan sinf xonasi did bilan namunali jihozlangan bo'lishi muhim rol o'ynaydi. Texnika vositalari, metodik ko'rgazmali qurollar, pianino cholg'u asbobi va o'zbek xalq cholg'u asboblari bilan jixozlangan bo'lishi, yangi dasturdan foydalanib, dars reja konspektlarini tuzib yangi texnologiyani qo'llab olib borilishi kerak. Musiqa darsi boshqa darslardan o'zining badiiyliги, qiziqarliligi va bolalarga ko'proq ijodiy zavq, emotsional tuyg'ular va obrazli kechinmalar uyg'otishi bilan ajralib turadi.

Eng mashhur olimlar va san'at arboblari har tomonlama rivojlangan shaxslar bo'lishgan: A.Eynshteyn adabiyotga qiziqib, skripka chalgan; D.I.Mendelev rassomlik nazariyasi bo'yicha maqolalarning muallifi bo'lgan, faoliyatning har tomonlamaligi va bir-biriga o'xshamagan qiziqishlarga ega boshqa buyuk namoyondalarda ham buni ko'rishimiz mumkin.

Musiqa darsi o'zining aralash dars tipi bilan ham boshqa fanlardan farq qiladi. Boshlang'ich sinflarda musiqa darsi beshta faoliyat turidan tuziladi:

1. Xo'r bo'lib kuylash.
2. Musiqa savodi.
3. Musiqa tinlash.
4. Musiqaga mos harakatlarni bajarish.
5. Bolalar cholg'u asboblari jo'r bo'lishdan iborat.

Xo'r bo'lib kuylash bolalarni musiqiy o'quvini ijodiy rivojlantirishda ayniqsa, vokal -xo'r ishlarining ahamiyati katta. Bunda o'quvchilarni kuylashga qiziqitira olish ko'p jihatdan o'rganadigan har bir mashq yoki qo'shiq o'quvchi tomonidan chiroyli qilib kuylab berishga bog'liq.

Musiqa savodi. Musiqa madaniyati darslari jarayonida, musiqa savodi mustaqil dars faoliyatlar jarayonida musiqa asariarini badiiy o'rganish va ijro etish ishlarini savodxonlik asosida bajarish uchun qo'llaniladi.

Musiqa tinglash Musiqa tinglash, musiqa madaniyati darslarining asosiy omiii hisoblanadi, chunki musiqaning yangrashi ongli ravishda idrok etilib, uning harakteri, mazmuni ongli ravishda o'zlashtiriladi.

Musiqaga xos harakatlar bajarish. Boshlang'ich sinflarda ritmik harakatlarni bajarish, o'quvchilarni jismoniy rivojlantirish uchun muhim ahamiyat kasb etadi. Boshlang'ich sinf o'quvchilari, ovoz apparatlari noziq diqqat e'tibori tarqoq serharakat, o'ynqaroq xotirasi, nutqi, toiiq rivojlanmagan boiganligi sababli musiqa darsida faoliyat turlari tez - tez almashib turishi lozim.

Bolalar cholgʻu asboblari joʻr boʻlish. Bu faoliyat turi eng qiziqarli mashgʻulotdir, chunki bolalar cholgʻu asboblari jonli, tovushli oʻyinchoqlar sifatida har bir oʻquvchining qiziqtiradi. Bolalar cholgʻu asboblari birinchi navbatda oʻquvchilarda ijrolik elementlari orqali ijodkorlik, musiqiy oʻquv qobiliyatlarini rivojlantiradi. Musiqa madaniyati darslarida bolalar cholgʻu asboblariidan foydalanish yaxshi natijalar berish bilan birga oʻquvchilarni darsga intiiuvchanligini, qiziqishini, musiqiy uquvini oshiradi. Musiqa darslarida qoʻllaniladigan bolalar cholgʻu asboblari ikki turga boʻlinadi. Kuvchang va kuvchanff boimagan (shovqinli) cholgʻu asboblari kiradi.

1. Kuychang cholgʻu asboblarga metalafon va kselaфон kiradi.

2. Kuychang boʻlmagan cholgʻu asboblari: doirachalar, oddiy choʻp qoshiqlar, kichik shiqildoqlar, barabanchalar, uchburchaq markassa va rumbalar kiradi. Bolalar cholgʻu asboblari joʻr boʻlish turli metodlar amalga oshiriladi;

1. Avval bolalar kuyni tinglab, chapak chalish, ritmik joʻr boʻlish.

2. Musiqaga ritmik joʻr boʻlishni aniq bajarganlar, bolalar cholgʻu asboblari joʻr boʻladigan.

3. Keyinchalik esa, passiv bolalar, toʻgʻri ijro etishga intilish maqsadida, ular ham joʻr boʻladilar.

4. Bolalar cholgʻu asboblari joʻr boʻlish har gal, har xil cholgʻu asboblari bajariladi.

5. Sinfni 2 guruxga boʻlib. 1 - gurux chapak va cholgʻuda, 2 - gurux esa ovoz usul berish (bum - ba, baka - baka - bum) bilan amalga oshirish mumkin.

6. Bolalar choigʻu asboblari ritmik joʻr boʻlish grafik koʻrsatilgan ritmik tuzilmalarga qarab, chalish ham oʻquvchilar ijodkorligini oshiradi, faollashtiradi, ijrochilik malakalarini va musiqiy qobiliyatlarini har tomonlama rivojlantiradi.

Dars jarayoni bajarilgan har bir musiqiy harakat turi, musiqali oʻyinlar, oʻquvchilarni xotirasini mustaxkamlaydi, nutqini oʻstiradi, jismoniy sogʻlom boʻlishiga koʻmaklashadi va ularni ruxlantirib, musiqa darsiga qiziqishini oshiradi.

Demak, yangi dastur mazmunida dars oʻtish uchun, musiqa oʻqituvchisi ijodkor boʻlishi, musiqadan zarur bilimlarga hamda ashulachilik malakalariga ega boʻlishi lozim. Chunki bolalar ijodiy tafakkurining rivojida bu mezonning ahamiyati katta.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Oʻzbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 11.03.2020 yildagi 141-son Qarori.

2. Musiqa oʻqitish nazariyasi metodikasi va maktab repertuari. Oliy va oʻrta maxsus oʻquv yurtlari talabalari uchun oʻquv qoʻllanma. Toshkent-2014.

3. Талабаларда иждодий фаоллик мотивацияси шаклланишининг психологик хусусиятлари. П.ф.ф.д. (PhD) диссертацияси. - Т.: 2022 й. – Б. 22.